Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)

της 26ης Ιουλίου 2017 * [i]

«Προδικαστική παραπομπή – Δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών – Τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες – Οδηγίες 2002/20/ΕΚ, 2002/21/ΕΚ και 2002/77/ΕΚ – Χορήγηση δικαιωμάτων χρήσεως ραδιοσυχνοτήτων επίγειας ψηφιακής ραδιοφωνικής ή τηλεοπτικής εκπομπής – Ακύρωση εν εξελίξει δωρεάν διαδικασίας επιλογής ("beauty contest") και αντικατάστασή της με διαδικασία επιλογής μέσω δημοπρασίας – Επέμβαση του εθνικού νομοθέτη – Ανεξαρτησία των εθνικών ρυθμιστικών αρχών – Προηγούμενη διαβούλευση – Κριτήρια χορηγήσεως – Δικαιολογημένη εμπιστοσύνη»

Στην υπόθεση C-560/15,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Consiglio di Stato (Συμβούλιο της Επικρατείας, Ιταλία) με απόφαση της 11ης Ιουνίου 2015, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 30 Οκτωβρίου 2015, στο πλαίσιο της δίκης

Europa Way Srl,

Persidera SpA

κατά

Autorità per le Garanzie nelle Comunicazioni,

Ministero dello Sviluppo economico,

Presidenza del Consiglio dei Ministri,

Ministero dell'Economia e delle Finanze,

παρισταμένων των:

Elettronica Industriale SpA,

Cairo Network Srl,

Tivuitalia SpA,

Radiotelevisione italiana SpA (RAI),

Sky Italia Srl,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους T. von Danwitz, πρόεδρο τμήματος, E. Juhász, C. Vajda, K. Jürimäe (εισηγήτρια) και K. Λυκούργο, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott

γραμματέας: X. Lopez Bancalari, διοικητική υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 2ας Φεβρουαρίου 2017,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η Europa Way Srl, εκπροσωπούμενη από τους A. Terranova, A. Marcantonio, F. Ferraro και R. Mastroianni, avvocati,

– η Persidera SpA, εκπροσωπούμενη από τους F. Pace, L. Sabelli και B. Caravita di Toritto, avvocati,

– η Elettronica Industriale SpA, εκπροσωπούμενη από τους L. Medugno, G. Rossi και A. Lauteri, avvocati,

– η Cairo Network Srl, εκπροσωπούμενη από τους F. Elefante και D. Ielo, avvocati,

– η Radiotelevisione italiana SpA (RAI), εκπροσωπούμενη από τους G. de Vergottini και P. Cotone, avvocati,

– η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την G. Palmieri, επικουρούμενη από τον S. Fiorentino, avvocato dello Stato,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την L. Nicolae καθώς και από τους L. Malferrari και G. Braun,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 30ής Μαρτίου 2017,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των άρθρων 56 και 258 ΣΛΕΕ, των άρθρων 3, 5 και 7 της οδηγίας 2002/20/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, για την αδειοδότηση δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία για την αδειοδότηση) (ΕΕ 2002, L 108, σ. 21), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2009/140/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2009 (ΕΕ 2009, L 337, σ. 37) (στο εξής: οδηγία για την αδειοδότηση), των άρθρων 3, 6, 8 και 9 της οδηγίας 2002/21/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, σχετικά με κοινό κανονιστικό πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία-πλαίσιο) (ΕΕ 2002, L 108, σ. 33), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2009/140 (στο εξής: οδηγία-πλαίσιο), των άρθρων 2 και 4 της οδηγίας 2002/77/ΕΚ της Επιτροπής, της 16ης Σεπτεμβρίου 2002, σχετικά με τον ανταγωνισμό στις αγορές δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών (ΕΕ 2002, L 249, σ. 21, στο εξής:

οδηγία για τον ανταγωνισμό), καθώς και των αρχών της απαγορεύσεως των διακρίσεων, της διαφάνειας, του ελεύθερου ανταγωνισμού, της αναλογικότητας, της αποτελεσματικότητας, της πολυφωνίας στην ενημέρωση και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ, αφενός, της Europa Way Srl και της Persidera SpA και, αφετέρου, της Autorità per le Garanzie nelle Comunicazioni (ρυθμιστικής αρχής τηλεπικοινωνιών, Ιταλία, στο εξής: AGCOM), του Ministero dello Sviluppo economico (Υπουργείο Οικονομικής Ανάπτυξης, Ιταλία), της Presidenza del Consiglio dei Ministri (Προεδρίας του Υπουργικού Συμβουλίου, Ιταλία) και του Ministero dell'Economia e delle Finanze (Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Ιταλία), με αντικείμενο τη νομιμότητα της διαδικασίας επιλογής φορέων εκμεταλλεύσεως για τη χορήγηση δικαιωμάτων χρήσεως ραδιοσυχνοτήτων επίγειας ψηφιακής ραδιοφωνικής ή τηλεοπτικής εκπομπής.

Το νομικό πλαίσιο

3 Το νέο κοινό κανονιστικό πλαίσιο για τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, τα δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών, καθώς και για τις συναφείς ευκολίες και υπηρεσίες (στο εξής: ΝΚΚΠ) απαρτίζεται από την οδηγία-πλαίσιο και τέσσερις ειδικές οδηγίες, μεταξύ των οποίων η οδηγία για την αδειοδότηση, οι οποίες συμπληρώνονται από την οδηγία για τον ανταγωνισμό.

Η οδηγία–πλαίσιο

4 Οι αιτιολογικές σκέψεις 11 και 21 της οδηγίας-πλαισίου έχουν ως εξής:

«(11) Σύμφωνα με την αρχή του διαχωρισμού κανονιστικών και εκτελεστικών αρμοδιοτήτων, τα κράτη μέλη θα πρέπει να εγγυώνται την ανεξαρτησία της εθνικής κανονιστικής αρχής ή αρχών ούτως ώστε να εξασφαλίζεται η αμεροληψία των αποφάσεών τους. Αυτή η απαίτηση ανεξαρτησίας εφαρμόζεται με την επιφύλαξη της θεσμικής αυτονομίας και των συνταγματικών υποχρεώσεων των κρατών μελών, ή της αρχής της ουδετερότητας όσον αφορά τους κανόνες των κρατών μελών που διέπουν το καθεστώς ιδιοκτησίας, που ορίζεται στο άρθρο [345 ΣΛΕΕ].[…]

[…]

(21) Τα κράτη μέλη μπορούν να χρησιμοποιούν, μεταξύ άλλων, διαδικασίες ανταγωνιστικής ή συγκριτικής επιλογής για την παραχώρηση ραδιοσυχνοτήτων καθώς και αριθμών με μεγάλη οικονομική αξία. Για τη διαχείριση των εν λόγω καθεστώτων, οι εθνικές κανονιστικές αρχές θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη το άρθρο 8 [της οδηγίας-πλαισίου].»

5 Κατά το άρθρο 2, στοιχείο ζ′, της οδηγίας αυτής, η «εθνική [ρυθμιστική] αρχή» (ΕΡΑ) είναι «ο ή οι φορείς στους οποίους ένα κράτος μέλος έχει αναθέσει οποιαδήποτε από τα κανονιστικά καθήκοντα που καθορίζονται στην παρούσα οδηγία και τις ειδικές οδηγίες». Από το άρθρο 2, στοιχείο ιβ′, προκύπτει ότι στις «ειδικές οδηγίες» καταλέγεται και η οδηγία για την αδειοδότηση.

6 Το άρθρο 3, παράγραφοι 3 και 3α, της οδηγίας-πλαισίου τροποποιήθηκε με την οδηγία 2009/140. Στην αιτιολογική σκέψη 13 της τελευταίας αυτής οδηγίας εκτίθενται τα ακόλουθα:

«Η ανεξαρτησία των [ΕΡΑ] θα πρέπει να ενισχυθεί ώστε να εξασφαλισθεί αποτελεσματικότερη εφαρμογή του κανονιστικού και να αυξηθεί το κύρος τους και η προβλεψιμότητα των αποφάσεων τους. Για τον σκοπό αυτό θα πρέπει να υπάρξει ρητή πρόβλεψη στην εθνική νομοθεσία που θα εξασφαλίσει ότι, κατά την άσκηση των καθηκόντων της, μια [ΕΡΑ] υπεύθυνη για την εκ των προτέρων κανονιστική ρύθμιση των αγορών ή για την επίλυση των διαφορών μεταξύ επιχειρήσεων

προστατεύεται έναντι εξωτερικών παρεμβάσεων ή πολιτικών πιέσεων που ενδέχεται να θέσουν σε κίνδυνο την ανεξάρτητη αξιολόγησή της στα θέματα των οποίων επιλαμβάνεται. [Εξαιτίας της εξωτερικής αυτής επιρροής, τα εθνικά νομοθετικά όργανα δεν είναι κατάλληλα να ενεργούν ως ΕΡΑ βάσει του ρυθμιστικού πλαισίου.] […]»

7 Το άρθρο 3 της οδηγίας-πλαισίου ορίζει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι καθένα από τα καθήκοντα που ανατίθενται στις [ΕΡΑ] βάσει της παρούσας οδηγίας και των ειδικών οδηγιών, αναλαμβάνεται από αρμόδιο φορέα.

2. Τα κράτη μέλη εγγυώνται την ανεξαρτησία των [ΕΡΑ] ότι οι [ΕΡΑ] είναι νομικά διακριτές και λειτουργικά ανεξάρτητες από όλους τους οργανισμούς παροχής δικτύων, εξοπλισμού ή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Τα κράτη μέλη τα οποία διατηρούν την κυριότητα ή τον έλεγχο επιχειρήσεων παροχής δικτύων ή/και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, εξασφαλίζουν τον αποτελεσματικό διαρθρωτικό διαχωρισμό της κανονιστικής λειτουργίας από τις δραστηριότητες που έχουν σχέση με την κυριότητα ή τον έλεγχο.

3. Τα κράτη μέλη μεριμνούν για την αμεροληψία, τη διαφάνεια και την έγκαιρη δράση των [ΕΡΑ] κατά την άσκηση των εξουσιών τους. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι [ΕΡΑ] να διαθέτουν επαρκείς χρηματοδοτικούς και ανθρώπινους πόρους για την εκτέλεση των καθηκόντων που τους έχουν ανατεθεί.

3α. Υπό την επιφύλαξη των διατάξεων των παραγράφων 4 και 5, οι [ΕΡΑ] που είναι υπεύθυνες για την εκ των προτέρων κανονιστική ρύθμιση των αγορών ή για την επίλυση των διαφορών μεταξύ επιχειρήσεων σύμφωνα με το άρθρο 20 ή 21 της παρούσας οδηγίας ενεργούν ανεξάρτητα και δεν ζητούν ούτε λαμβάνουν οδηγίες από κανέναν άλλον φορέα σε σχέση με την εκτέλεση των καθηκόντων αυτών που τους έχουν ανατεθεί βάσει εθνικών νομοθετικών ρυθμίσεων που υλοποιούν την κοινοτική νομοθεσία. Αυτό δεν εμποδίζει την επιτήρηση σύμφωνα με το εθνικό συνταγματικό δίκαιο. Εξουσία αναστολής ή ακύρωσης αποφάσεων των [ΕΡΑ] διαθέτουν αποκλειστικά τα όργανα προσφυγής που έχουν συγκροτηθεί σύμφωνα με το άρθρο 4.

[…]»

8 Το άρθρο 4, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας αυτής προβλέπει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη μεριμνούν για την ύπαρξη αποτελεσματικών μηχανισμών σε εθνικό επίπεδο, βάσει των οποίων κάθε χρήστης ή επιχείρηση που παρέχει δίκτυα ή/και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών έχει, όταν θίγεται από απόφαση [ΕΡΑ], δικαίωμα προσφυγής κατά της αποφάσεως ενώπιον οργάνου προσφυγής ανεξάρτητου από τους διαδίκους. Το εν λόγω όργανο προσφυγής, το οποίο μπορεί να είναι δικαστήριο, διαθέτει την απαιτούμενη εμπειρία για την αποτελεσματική εκτέλεση των καθηκόντων του. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι λαμβάνονται δεόντως υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της υπόθεσης και ότι υπάρχει αποτελεσματικός μηχανισμός προσφυγής.»

9 Το άρθρο 6 της εν λόγω οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Εκτός περιπτώσεων που εμπίπτουν στα άρθρα 7 παράγραφος 9, 20 ή 21, τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι, σε περίπτωση που [ΕΡΑ] προτίθενται να λάβουν μέτρα σύμφωνα με την παρούσα οδηγία ή τις ειδικές οδηγίες ή προτίθενται να προβλέψουν περιορισμούς σύμφωνα με το άρθρο 9 παράγραφοι 3 και 4 και εφόσον τα εν λόγω μέτρα ή περιορισμοί έχουν σημαντικό αντίκτυπο στη σχετική αγορά, παρέχουν στα ενδιαφερόμενα μέρη δυνατότητα σχολιασμού του σχεδίου μέτρου εντός εύλογης χρονικής περιόδου.

[…]»

10 Το άρθρο 8 της ίδιας οδηγίας προβλέπει, μεταξύ άλλων, τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι, κατά την άσκηση των κανονιστικών καθηκόντων που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία και τις ειδικές οδηγίες, οι [ΕΡΑ] λαμβάνουν κάθε εύλογο μέτρο που στοχεύει στην επίτευξη των στόχων των παραγράφων 2, 3 και 4. Τα εν λόγω μέτρα είναι ανάλογα προς τους στόχους αυτούς.

[…]

2. Οι [ΕΡΑ] προάγουν τον ανταγωνισμό στην παροχή δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών, υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και συναφών ευκολιών και υπηρεσιών […]

3. Οι [ΕΡΑ] συμβάλλουν στην ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς […]

4. Οι [ΕΡΑ] προάγουν τα συμφέροντα των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης […]».

11 Το άρθρο 9 της οδηγίας-πλαισίου προβλέπει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη, λαμβάνοντας δεόντως υπόψη τους το γεγονός ότι οι ραδιοσυχνότητες αποτελούν δημόσιο αγαθό με σημαντική κοινωνική, πολιτιστική και οικονομική αξία, εξασφαλίζουν την ουσιαστική διαχείριση των ραδιοσυχνοτήτων για τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών στην επικράτειά τους σύμφωνα με τα άρθρα 8 και 8α. Εξασφαλίζουν ότι η κατανομή του ραδιοφάσματος που χρησιμοποιείται για υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών και η χορήγηση γενικών αδειών ή μεμονωμένων δικαιωμάτων χρήσης των ραδιοσυχνοτήτων αυτών από τις αρμόδιες εθνικές αρχές βασίζονται σε αντικειμενικά, διαφανή, αμερόληπτα και αναλογικά κριτήρια.

[…]

3. Εάν δεν προβλέπεται άλλως στο δεύτερο εδάφιο, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε όλοι οι τύποι τεχνολογίας που χρησιμοποιούνται για υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών να μπορούν να χρησιμοποιηθούν στις ζώνες ραδιοσυχνοτήτων που δηλώνονται διαθέσιμες για υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών στο εθνικό τους πρόγραμμα μερισμού ραδιοσυχνοτήτων σύμφωνα με τις διατάξεις του […] δικαίου [της Ένωσης].

Τα κράτη μέλη μπορούν, ωστόσο, να προβλέπουν αναλογικούς και αμερόληπτους περιορισμούς όσον αφορά τη χρησιμοποιούμενη για υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών ραδιοδικτυακή ή ασύρματη τεχνολογία πρόσβασης, εφόσον αυτό απαιτείται:

α) προς αποφυγή επιβλαβών παρεμβολών·

β) για την προστασία της δημόσιας υγείας από ηλεκτρομαγνητικά πεδία·

γ) για την εξασφάλιση της τεχνικής ποιότητας της υπηρεσίας·

δ) για την εξασφάλιση της μεγιστοποίησης του μερισμού ραδιοσυχνοτήτων σε περιπτώσεις όπου η χρήση ραδιοσυχνοτήτων υπάγεται σε γενική άδεια·

ε) να διαφυλάσσεται η αποτελεσματική χρήση του φάσματος, ή

στ) για την εκπλήρωση στόχου γενικού συμφέροντος σύμφωνα με την παράγραφο 4.

4. Εάν δεν προβλέπεται άλλως στο δεύτερο εδάφιο, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε όλοι οι τύποι υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών να μπορούν να παρασχεθούν στις ζώνες ραδιοσυχνοτήτων που δηλώνονται διαθέσιμες για υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών στο εθνικό τους πρόγραμμα

μερισμού ραδιοσυχνοτήτων σύμφωνα με τις διατάξεις του […]δικαίου [της Ένωσης]. Τα κράτη μέλη μπορούν, ωστόσο, να προβλέπουν αναλογικούς και αμερόληπτους περιορισμούς για τους παρεχόμενους τύπους υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, περιλαμβανομένης, κατά περίπτωση, της εκπλήρωσης απαίτησης δυνάμει των περί ραδιοεπικοινωνιών κανονισμών της [Διεθνούς Ενώσεως Τηλεπικοινωνιών (ITU)].

[…]

5. Τα κράτη μέλη επανεξετάζουν τακτικά την ανάγκη ύπαρξης των περιορισμών που αναφέρονται στις παραγράφους 3 και 4 και δημοσιοποιούν τα αποτελέσματα της επανεξέτασης αυτής.

[…]»

Η οδηγία για την αδειοδότηση

12 Οι αιτιολογικές σκέψεις 11 και 23 της οδηγίας για την αδειοδότηση έχουν ως εξής:

«(11) Η χορήγηση ειδικών δικαιωμάτων, ενδεχομένως, να εξακολουθήσει να είναι απαραίτητη για τη χρήση ραδιοσυχνοτήτων […]. Τα εν λόγω δικαιώματα χρήσης δεν θα πρέπει να περιορίζονται, εκτός εάν αυτό είναι αναπόφευκτο λόγω της ανεπάρκειας ραδιοσυχνοτήτων και της ανάγκης εξασφάλισης της αποδοτικής τους χρήσης.

[…]

(23) Όταν θεσπίζουν κριτήρια για διαδικασίες ανταγωνιστικής ή συγκριτικής επιλογής, οι [ΕΡΑ] θα πρέπει να εξασφαλίζουν ότι τηρούνται οι στόχοι του άρθρου 8 της [οδηγίας-πλαισίου]. Συνεπώς, δεν θα ήταν αντίθετο προς την παρούσα οδηγία εάν η εφαρμογή αντικειμενικών, αμερόληπτων και αναλογικών κριτηρίων επιλογής για την προαγωγή της ανάπτυξης του ανταγωνισμού, είχε ως αποτέλεσμα τον αποκλεισμό ορισμένων επιχειρήσεων από μια διαδικασία ανταγωνιστικής ή συγκριτικής επιλογής, για μια συγκεκριμένη ραδιοσυχνότητα.

13 Το άρθρο 3 της οδηγίας αυτής ορίζει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν την ελευθερία παροχής δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, με την επιφύλαξη των όρων που θέτει η παρούσα οδηγία. Προς τον σκοπό αυτόν, τα κράτη μέλη δεν εμποδίζουν μια επιχείρηση να παρέχει δίκτυα ή υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, εκτός εάν τούτο είναι απαραίτητο για τους λόγους που εκτίθενται στο άρθρο [52, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ].

2. Η παροχή δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή η παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών επιτρέπεται, με την επιφύλαξη των ειδικών υποχρεώσεων που αναφέρονται στο άρθρο 6, παράγραφος 2, ή των δικαιωμάτων χρήσης που αναφέρονται στο άρθρο 5, μόνον έπειτα από χορήγηση γενικής άδειας. Είναι δυνατόν να απαιτηθεί από την ενδιαφερόμενη επιχείρηση η υποβολή κοινοποίησης, αλλά δεν προϋποτίθεται η έκδοση ρητής απόφασης ή άλλης διοικητικής πράξης από την [ΕΡΑ], πριν από την άσκηση των εκ της αδείας δικαιωμάτων. Μετά την κοινοποίηση, εφόσον απαιτείται, μια επιχείρηση δύναται να εκκινήσει δραστηριότητα, ενδεχομένως με την επιφύλαξη των άρθρων 5, 6 και 7 σχετικά με τα δικαιώματα χρήσης.

[…]»

14 Το άρθρο 5 της εν λόγω οδηγίας ορίζει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη διευκολύνουν τη χρήση ραδιοσυχνοτήτων βάσει γενικών αδειών. Όπου κρίνεται σκόπιμο, τα κράτη μέλη μπορούν να χορηγούν μεμονωμένα δικαιώματα χρήσης ώστε:

– να αποφεύγονται οι επιβλαβείς παρεμβολές,

– να εξασφαλίζεται η τεχνική ποιότητα των υπηρεσιών,

– να διαφυλάσσεται η αποτελεσματική χρήση του φάσματος, ή

– να πληρούνται άλλοι στόχοι γενικού συμφέροντος όπως ορίζονται σύμφωνα με την [νομοθεσία της Ένωσης].

2. Όταν είναι απαραίτητη η χορήγηση ατομικών δικαιωμάτων χρήσης ραδιοσυχνοτήτων και αριθμών, τα κράτη μέλη χορηγούν τα δικαιώματα αυτά, κατόπιν αιτήματος, σε κάθε επιχείρηση για την παροχή δικτύων ή υπηρεσιών βάσει της γενικής άδειας κατά το άρθρο 3, με την επιφύλαξη των άρθρων 6 και 7 και του άρθρου 11, παράγραφος 1, στοιχείο γ′, της παρούσας οδηγίας και των άλλων κανόνων που διασφαλίζουν την αποδοτική χρήση των εν λόγω πόρων σύμφωνα με την [οδηγία-πλαίσιο].

Με την επιφύλαξη ειδικών κριτηρίων που ορίζονται εκ των προτέρων από τα κράτη μέλη για τη χορήγηση δικαιωμάτων χρήσης ραδιοσυχνοτήτων σε παρόχους υπηρεσιών περιεχομένου ραδιοφωνικών ή τηλεοπτικών εκπομπών προς επίτευξη στόχων γενικού συμφέροντος σύμφωνα με τη[…] νομοθεσία [της Ένωσης], τα δικαιώματα χρήσης ραδιοσυχνοτήτων και αριθμών χορηγούνται μέσω ανοικτών, αντικειμενικών, διαφανών, αμερόληπτων και αναλογικών διαδικασιών και, στην περίπτωση των ραδιοσυχνοτήτων, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 9 της [οδηγίας-πλαισίου]. Μια εξαίρεση από την απαίτηση για ανοικτές διαδικασίες θα μπορούσε να ισχύει στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η χορήγηση μεμονωμένων δικαιωμάτων χρήσης ραδιοσυχνοτήτων σε φορείς παροχής υπηρεσιών περιεχομένου ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών είναι απαραίτητη για την επίτευξη στόχου γενικού συμφέροντος όπως ορίζεται από τα κράτη μέλη σύμφωνα με την [νομοθεσία της Ένωσης].

[…]

4. […]

Για τις διαδικασίες ανταγωνιστικής ή συγκριτικής επιλογής για τις ραδιοσυχνότητες, εφαρμόζεται το άρθρο 7.

5. Τα κράτη μέλη δεν περιορίζουν τον αριθμό των προς παροχή δικαιωμάτων χρήσης, εκτός εάν τούτο είναι απαραίτητο για τη διασφάλιση της αποδοτικής χρήσης των ραδιοσυχνοτήτων σύμφωνα με το άρθρο 7.

[…]»

15 Το άρθρο 7 της ίδιας οδηγίας, το οποίο αφορά τη διαδικασία για τον περιορισμό του αριθμού των προς παροχή δικαιωμάτων χρήσεως ραδιοσυχνοτήτων, προβλέπει τα εξής:

«1. Στην περίπτωση που ένα κράτος μέλος εξετάζει εάν πρέπει να περιορίσει τον αριθμό των προς παροχή δικαιωμάτων χρήσης ραδιοσυχνοτήτων ή να παρατείνει τη διάρκεια υφισταμένων δικαιωμάτων κατ' άλλο τρόπο απ' ό,τι σύμφωνα με τους όρους που προσδιορίζονται στα εν λόγω δικαιώματα, μεταξύ άλλων:

α) αποδίδει τη δέουσα σημασία στην ανάγκη μεγιστοποίησης των οφελών για τους χρήστες και στη διευκόλυνση της ανάπτυξης ανταγωνισμού·

β) παρέχει σε όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη, συμπεριλαμβανομένων των χρηστών και των καταναλωτών, την ευκαιρία να διατυπώνουν τις απόψεις τους σχετικά με οποιονδήποτε περιορισμό, σύμφωνα με το άρθρο 6, της [οδηγίας-πλαισίου]·

γ) δημοσιεύει οποιαδήποτε απόφασή του να περιορίσει τη χορήγηση δικαιωμάτων χρήσης ή την ανανέωση δικαιωμάτων χρήσης, δηλώνοντας τους σχετικούς λόγους·

δ) αφού καθορίσει τη διαδικασία, απευθύνει πρόσκληση υποβολής αιτήσεων για δικαιώματα χρήσης και

ε) επανεξετάζει τον περιορισμό σε εύλογα χρονικά διαστήματα ή κατόπιν εύλογου αιτήματος των θιγόμενων επιχειρήσεων.

2. Εάν ένα κράτος μέλος συμπεράνει ότι μπορούν να χορηγηθούν περαιτέρω δικαιώματα χρήσης ραδιοσυχνοτήτων, προβαίνει σε δημοσίευση του σχετικού συμπεράσματος και απευθύνει πρόσκληση υποβολής αιτήσεων για τα εν λόγω δικαιώματα.

3. Εάν απαιτείται περιορισμός της παροχής δικαιωμάτων χρήσης ραδιοσυχνοτήτων, τα κράτη μέλη παρέχουν τα εν λόγω δικαιώματα βάσει αντικειμενικών, διαφανών, αμερόληπτων, και αναλογικών κριτηρίων επιλογής. Όλα τα εν λόγω κριτήρια επιλογής πρέπει να σταθμίζουν δεόντως την επίτευξη των στόχων του άρθρου 8 της [οδηγίας-πλαισίου] και των απαιτήσεων του άρθρου 9 της εν λόγω οδηγίας.

4. Εάν χρησιμοποιούνται διαδικασίες συγκριτικής ή ανταγωνιστικής επιλογής, τα κράτη μέλη μπορούν να παρατείνουν τη μέγιστη περίοδο των έξι εβδομάδων που αναφέρεται στο άρθρο 5 παράγραφος 3, για το χρονικό διάστημα που κρίνεται απαραίτητο προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι εν λόγω διαδικασίες είναι δίκαιες, εύλογες, ανοικτές και διαφανείς για όλους τους ενδιαφερόμενους, αλλά όχι περισσότερο από οκτώ μήνες.

[…]»

Η οδηγία για τον ανταγωνισμό

16 Το άρθρο 2 της οδηγίας για τον ανταγωνισμό, το οποίο αφορά τα αποκλειστικά και ειδικά δικαιώματα για δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών και για υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, ορίζει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη δεν χορηγούν ή διατηρούν σε ισχύ αποκλειστικά ή ειδικά δικαιώματα για τη δημιουργία ή/και τη λειτουργία δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή για την παροχή διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

2. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να εξασφαλίσουν σε κάθε επιχείρηση το δικαίωμα παροχής υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή εγκατάστασης ή επέκτασης ή λειτουργίας δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

[…]

4. Τα κράτη μέλη φροντίζουν ώστε η γενική άδεια που έχει χορηγηθεί σε μια επιχείρηση για την παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή για την εγκατάσταση ή/και τη λειτουργία δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών καθώς και οι όροι χορήγησής της να βασίζονται σε αντικειμενικά, αμερόληπτα, αναλογικά και διαφανή κριτήρια.

[…]»

17 Το άρθρο 4 της οδηγίας αυτής, το οποίο αφορά τα δικαιώματα χρήσεως συχνοτήτων, ορίζει τα εξής:

«Με την επιφύλαξη των ειδικών κριτηρίων και διαδικασιών που θέσπισαν τα κράτη μέλη για τη χορήγηση δικαιωμάτων χρήσης των ραδιοσυχνοτήτων σε φορείς παροχής υπηρεσιών μετάδοσης ραδιοτηλεοπτικού περιεχομένου προκειμένου να επιτευχθούν στόχοι γενικού συμφέροντος σύμφωνα με το […] δίκαιο [της Ένωσης]:

1) Τα κράτη μέλη δεν χορηγούν αποκλειστικά ή ειδικά δικαιώματα χρήσης ραδιοσυχνοτήτων για την παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

2) Η εκχώρηση ραδιοσυχνοτήτων για τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών βασίζεται σε αντικειμενικά, διαφανή, αμερόληπτα και αναλογικά κριτήρια.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

18 Η διαφορά της κύριας δίκης αφορά την παραχώρηση νέων ραδιοσυχνοτήτων ψηφιακής εκπομπής, οι οποίες αποδεσμεύθηκαν συνεπεία της μεταβάσεως από την αναλογική στην ψηφιακή τηλεόραση (στο εξής: ψηφιακή μετάβαση). Η ψηφιακή τεχνολογία χαρακτηρίζεται από μεγαλύτερη ικανότητα μεταδόσεως σε σχέση με την αναλογική τεχνολογία καθόσον, σε αντίθεση με τη δεύτερη, καθιστά δυνατή την ταυτόχρονη μετάδοση περισσότερων προγραμμάτων στην ίδια ραδιοσυχνότητα. Οι αποδεσμευθείσες ραδιοσυχνότητες συνιστούν το «ψηφιακό μέρισμα».

19 Η ψηφιακή μετάβαση άρχισε στην Ιταλία ενόσω εκκρεμούσε, από το 2006, ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία λόγω παραβάσεως κατά του εν λόγω κράτους μέλους με αντικείμενο το συμβατό της ιταλικής νομοθεσίας περί εκμεταλλεύσεως τηλεοπτικών ραδιοσυχνοτήτων, περί ψηφιακής μεταβάσεως και περί κατανομής ψηφιακών ραδιοσυχνοτήτων προς τις διατάξεις της οδηγίας-πλαισίου, καθώς και των οδηγιών για την αδειοδότηση και για τον ανταγωνισμό. Στην αιτιολογημένη γνώμη της 19ης Ιουλίου 2007, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επισήμανε, κατ' ουσίαν, ότι, η νομοθεσία αυτή, καθόσον παρείχε δυνατότητα προσβάσεως στην αγορά του ψηφιακού ραδιοφώνου και της ψηφιακής τηλεοράσεως μόνο στους φορείς εκμεταλλεύσεως που παρείχαν ήδη ραδιοτηλεοπτικό περιεχόμενο με χρήση αναλογικής τεχνολογίας, τους εξαιρούσε από τον ανταγωνισμό εντός της αγοράς αυτής. Η Ιταλική Κυβέρνηση έλαβε διάφορα μέτρα προκειμένου να καταστήσει τη νομοθεσία αυτή συμβατή με το δίκαιο της Ένωσης.

20 Σε αυτό ακριβώς το πλαίσιο, η AGCOM εξέδωσε την απόφαση 181/09/CONS, της 7ης Απριλίου 2009, η οποία εν συνεχεία μετατράπηκε σε νόμο με τον legge comunitaria 2008 n.88 (κοινοτικός νόμος 2008 αριθ. 88), της 7ης Ιουλίου 2009. Με την απόφαση αυτή, η AGCOM όρισε τα κριτήρια για την ολική ψηφιοποίηση των επίγειων δικτύων.

21 Η εν λόγω απόφαση προέβλεπε, μεταξύ άλλων, την κατανομή 21 πολυπλεκτών εθνικής εμβέλειας, οι οποίοι καθιστούν δυνατή την ομαδοποίηση διακριτών εκπεμπόμενων σημάτων σε μια κοινή ροή ψηφιακών δεδομένων και τη ταυτόχρονη μεταφορά περισσότερων υπηρεσιών επίγειας ψηφιακής τηλεοράσεως. Για την κατανομή μεταξύ των νέων φορέων εκμεταλλεύσεως, των φορέων εκμεταλλεύσεως που είχαν ήδη δημιουργήσει ψηφιακά δίκτυα και των φορέων εκμεταλλεύσεως υφιστάμενων αναλογικών δικτύων, οι πολυπλέκτες χωρίστηκαν σε τρεις ομάδες που θα παραχωρούνταν βάσει διαφορετικών κριτηρίων. Επίσης, ορίστηκε ότι μετά το πέρας της διαδικασίας επιλογής, κανένας φορέας εκμεταλλεύσεως δεν θα μπορούσε να διαθέτει περισσότερους από πέντε πολυπλέκτες εθνικής εμβέλειας.

22 Ειδικότερα, οι προερχόμενες από το ψηφιακό μέρισμα διαθέσιμες ραδιοσυχνότητες, τις οποίες και μόνο αφορά η διαφορά της κύριας δίκης, θα παραχωρούνταν δωρεάν σε όσους φορείς εκμεταλλεύσεως πληρούσαν τις προβλεπόμενες προϋποθέσεις, κατόπιν διαδικασίας επιλογής η οποία θα διεξαγόταν κατά το πρότυπο διαγωνισμού «beauty contest» (συγκρίσεως προσόντων).

23 Η διαδικασία «beauty contest» αφορούσε αρχικώς πέντε πολυπλέκτες, ήτοι συστήματα επεξεργασίας σημάτων καθένα από τα οποία είναι ικανό να μεταφέρει ταυτοχρόνως περισσότερες υπηρεσίες επίγειας ψηφιακής τηλεοράσεως. Οι εν λόγω πολυπλέκτες χωρίστηκαν σε δύο ομάδες. Οι τρεις πολυπλέκτες του τμήματος Α προορίζονταν αποκλειστικώς για τους νεοεισερχόμενους στην αγορά φορείς εκμεταλλεύσεως και για τους μικρού μεγέθους φορείς εκμεταλλεύσεως. Οι πολυπλέκτες αυτοί δεν ήταν δυνατό να παραχωρηθούν στην Radiotelevisione Italiana SpA (RAI), στη Mediaset και στην Telecom Italia Media Broadcasting, κατόπιν Persidera. Το τμήμα Β περιλάμβανε δύο πολυπλέκτες οι οποίοι ήταν δυνατόν να παραχωρηθούν σε όλους τους υποψηφίους, με την εξαίρεση της RAI και της Mediaset στις οποίες επιτρεπόταν να παραχωρηθεί κατ' ανώτατο όριο ένας πολυπλέκτης.

24 Οι κανόνες της διαδικασίας «beauty contest» εγκρίθηκαν οριστικώς με την απόφαση 497/10/CONS της AGCOM, της 22ας Σεπτεμβρίου 2010, κατόπιν δημόσιας διαβουλεύσεως και εγκρίσεως του προγράμματος κατανομής ψηφιακών ραδιοσυχνοτήτων. Στο στάδιο αυτό, ο πολυπλέκτης C1 προστέθηκε στους πέντε προαναφερθέντες πολυπλέκτες οι οποίοι αποτελούσαν αντικείμενο της διαδικασίας «beauty contest».

25 Στις 8 Ιουλίου 2011 το Υπουργείο Οικονομικής Ανάπτυξης δημοσίευσε τη σχετική προκήρυξη. Η Europa Way και η Persidera έγιναν δεκτές στη διαδικασία του διαγωνισμού. Καθεμία από τις εταιρίες αυτές υπέβαλε αντιστοίχως υποψηφιότητα για ένα μόνο πολυπλέκτη, διευκρινίζεται δε ότι η Persidera υπέβαλε υποψηφιότητα για την παραχώρηση τριών πολυπλεκτών.

26 Με διάταγμα της 20ής Ιανουαρίου 2012, ο Υπουργός Οικονομικής Ανάπτυξης ανέστειλε τη διαδικασία «beauty contest». Η διαδικασία αυτή ακυρώθηκε εν τέλει με το άρθρο 3 quinquies του decreto legge n.16, Diposizioni urgenti in materia di semplificazioni tributarie, di efficientamento e potenziamento delle procedure di accertamento (νομοθετικό διάταγμα αριθ. 16 περί επειγουσών διατάξεων για την απλοποίηση της φορολογίας, τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και την ενίσχυση των διαδικασιών ελέγχου), της 2ας Μαρτίου 2012, το οποίο απέκτησε ισχύ νόμου με τον νόμο αριθ. 44, της 26ης Απριλίου 2012 (στο εξής: νομοθετικό διάταγμα 16/2012). Αποφασίστηκε επίσης, αφενός, ότι η διαδικασία «beauty contest» επρόκειτο να αντικατασταθεί με δημόσια διαδικασία επιλογής έναντι καταβολής οικονομικού ανταλλάγματος, βάσει συστήματος δημοπρασίας και σύμφωνα με τις προτεραιότητες και τα κριτήρια που θα όριζε η AGCOM, και, αφετέρου, ότι οι φορείς εκμεταλλεύσεως που είχαν συμμετάσχει στη διαδικασία «beauty contest» θα αποζημιώνονταν.

27 Κατόπιν δημόσιας διαβουλεύσεως, η AGCOM εξέδωσε την απόφαση 277/13/CONS, της 11ης Απριλίου 2013, η οποία περιείχε τους κανόνες της νέας διαδικασίας επιλογής. Με την εν λόγω απόφαση, η AGCOM αναθεώρησε το πρόγραμμα κατανομής ραδιοσυχνοτήτων, μειώνοντας, μεταξύ άλλων, τον αριθμό των ραδιοσυχνοτήτων επίγειας ψηφιακής τηλεοπτικής εκπομπής από 25 σε 22, και όρισε ότι οι προς παραχώρηση πολυπλέκτες θα ήταν τρεις. Μόνον οι νεοεισερχόμενοι και οι μικρού μεγέθους φορείς εκμεταλλεύσεως, κατ' αποκλεισμό των φορέων εκμεταλλεύσεως που ήδη διέθεταν τουλάχιστον τρεις πολυπλέκτες, επιτρεπόταν να υποβάλουν υποψηφιότητα για τους πολυπλέκτες αυτούς.

28 Η σχετική προκήρυξη δημοσιεύτηκε στις 12 Φεβρουαρίου 2014. Ούτε η Europa Way ούτε η Persidera συμμετείχαν στη διαδικασία. Βάσει των στοιχείων που περιλαμβάνονται στην ενώπιον του Δικαστηρίου δικογραφία, η συμμετοχή της Persidera δεν ήταν δυνατή λόγω του αριθμού των πολυπλεκτών που διέθετε ήδη. Ένας πολυπλέκτης παραχωρήθηκε στην Cairo Network Srl, η οποία ήταν η μοναδική υποψήφια.

29 Η Europa Way και η Persidera άσκησαν προσφυγές ενώπιον του Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (διοικητικού πρωτοδικείου περιφέρειας Λατίου, Ιταλία) κατά της ακυρώσεως της διαδικασίας «beauty contest» και της αντικαταστάσεώς της με διαδικασία επιλογής μέσω δημοπρασίας.

30 Κατόπιν της απορρίψεως των προσφυγών τους με αποφάσεις της 25ης Σεπτεμβρίου 2014, η Europa Way και Persidera άσκησαν έφεση κατά των αποφάσεων αυτών ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου.

31 Ενώπιον του δικαστηρίου αυτού, η Europa Way υποστηρίζει ότι σκοπός της διαδικασίας «beauty contest» ήταν να κατευναστούν οι ανησυχίες που είχε εκφράσει η Επιτροπή στο πλαίσιο της διαδικασίας λόγω παραβάσεως και να διασφαλιστεί η ανόρθωση της ζημίας των φορέων εκμεταλλεύσεως οι οποίοι δεν μπόρεσαν να δραστηριοποιηθούν στην αγορά λόγω των παρατυπιών που διαπίστωσε η Επιτροπή. Κατά την εταιρία αυτή, όμως, ο σκοπός αυτός και, κατ' επέκταση, το άνοιγμα του συγκεκριμένου τομέα στον ανταγωνισμό δεν επιτεύχθηκαν. Η Europa Way αμφισβητεί επίσης τη δωρεάν παραχώρηση ραδιοσυχνοτήτων στους φορείς εκμεταλλεύσεως που δραστηριοποιούνταν ήδη στην αγορά.

32 Η Persidera προβάλλει, κατ' ουσίαν, παρόμοια επιχειρήματα. Επιπλέον, υποστηρίζει ότι, μολονότι η διεξαγωγή της διαδικασίας «beauty contest» είχε συμφωνηθεί από κοινού με την Επιτροπή, η δεύτερη διατύπωσε αντιρρήσεις για την ακύρωσή του και την αντικατάστασή του με διαδικασία μέσω δημοπρασίας.

33 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Consiglio di Stato (Συμβούλιο της Επικρατείας, Ιταλία) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Αντιβαίνουν οι αμφισβητούμενες νομικές ρυθμίσεις και οι μεταγενέστερες πράξεις εφαρμογής στους κανόνες σύμφωνα με τους οποίους οι αρμοδιότητες περί ρυθμίσεως της αγοράς τηλεοπτικών υπηρεσιών ανατίθενται σε ανεξάρτητη διοικητική αρχή (άρθρα 3 και 8 της οδηγίας-πλαισίου);

2) Αντιβαίνουν οι αμφισβητούμενες νομικές ρυθμίσεις και οι μεταγενέστερες πράξεις εφαρμογής στο άρθρο 7 της οδηγίας για την αδειοδότηση και στο άρθρο 6 της οδηγίας-πλαισίου, που προβλέπουν προηγούμενη δημόσια διαβούλευση με πρωτοβουλία της αρμόδιας στον τομέα αυτό [ΕΡΑ];

3) Αντιβαίνει στο δίκαιο της Ένωσης, και ειδικότερα, στο άρθρο 56 ΣΛΕΕ, στο άρθρο 9 της οδηγίας-πλαισίου, στα άρθρα 3, 5 και 7 της οδηγίας για την αδειοδότηση και στα άρθρα 2 και 4 της οδηγίας για τον ανταγωνισμό, καθώς και στις αρχές της απαγορεύσεως των διακρίσεων, της διαφάνειας, του ελεύθερου ανταγωνισμού, της αναλογικότητας, της αποτελεσματικότητας και της πολυφωνίας στην ενημέρωση, η ακύρωση της διαδικασίας "beauty contest" –η οποία διενεργήθηκε με σκοπό να επανορθωθεί, στο πλαίσιο του συστήματος παραχωρήσεως των ψηφιακών τηλεοπτικών συχνοτήτων, ο παράνομος αποκλεισμός οικονομικών φορέων και να διασφαλιστεί η πρόσβαση στη σχετική αγορά των μικρών επιχειρήσεων– και η αντικατάστασή της με άλλη διαδικασία επιλογής μέσω δημοπρασίας, η οποία επιβάλλει στους συμμετέχοντες προϋποθέσεις και υποχρεώσεις που δεν απαιτούνταν προηγουμένως από τους ήδη δραστηριοποιούμενους στην αγορά οικονομικούς φορείς (incumbents), καθιστώντας τη συμμετοχή στον διαγωνισμό επαχθή και οικονομικά ασύμφορη;

4) Αντιβαίνει στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και ειδικότερα, στο άρθρο 56 ΣΛΕΕ, στο άρθρο 9 της οδηγίας-πλαισίου, στα άρθρα 3, 5 και 7 της οδηγίας για την αδειοδότηση, στα άρθρα 2 και 4 της οδηγίας για τον ανταγωνισμό, στο άρθρο 258 ΣΛΕΕ, καθώς και στις αρχές της απαγορεύσεως των διακρίσεων, της διαφάνειας, του ελεύθερου ανταγωνισμού, της αναλογικότητας, της αποτελεσματικότητας και της πολυφωνίας στην ενημέρωση, ο επανασχεδιασμός του προγράμματος κατανομής συχνοτήτων, ο οποίος περιλαμβάνει μείωση του αριθμού των σταθμών εθνικής εμβέλειας από 25 σε 22 (με διασφάλιση στους ήδη δραστηριοποιούμενους στην αγορά οικονομικούς φορείς του ίδιου αριθμού πολυπλεκτών), μείωση των [πολυπλεκτών που αποτελούν αντικείμενο] της διαγωνιστικής διαδικασίας σε 3 πολυπλέκτες και κατανομή των συχνοτήτων στη ζώνη VHF-III με συνέπεια να προκληθεί κίνδυνος αυξημένων παρεμβολών;

5) Συνάδει προς την αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, όπως αυτή ερμηνεύεται από το Δικαστήριο, η ακύρωση της διαδικασίας "beauty contest", η οποία είχε ως αποτέλεσμα οι προσφεύγουσες, οι οποίες είχαν ήδη γίνει δεκτές στη δωρεάν διαδικασία επιλογής, να απολέσουν τη βέβαιη ευκαιρία να τους παραχωρηθούν ορισμένοι [πολυπλέκτες] που αποτελούσαν αντικείμενο της διαδικασίας επιλογής;

6) Συνάδει προς τη νομοθεσία της Ένωσης περί χορηγήσεως δικαιωμάτων χρήσεως συχνοτήτων (άρθρα 8 και 9 της οδηγίας-πλαισίου, άρθρα 5 και 7 της οδηγίας για την αδειοδότηση, άρθρα 2 και 4 της οδηγίας για τον ανταγωνισμό) η θέσπιση διατάξεως, όπως είναι εκείνη του άρθρου 3quinquies του νομοθετικού διατάγματος [16/2012], η οποία βρίσκεται σε δυσαρμονία με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της αγοράς ραδιοτηλεοπτικών υπηρεσιών;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του παραδεκτού

34 Κατά πρώτο λόγο, όπως ορθώς υπογραμμίζουν η Ιταλική Κυβέρνηση και η Elettronica Industriale, διαπιστώνεται ότι από το γράμμα του πρώτου, του δεύτερου, του πέμπτου και του έκτου ερωτήματος προκύπτει ότι το αιτούν δικαστήριο καλεί το Δικαστήριο να αποφανθεί επί της συμφωνίας ή του συμβατού εθνικών μέτρων με το δίκαιο της Ένωσης.

35 Όμως, δεν εναπόκειται στο Δικαστήριο, στο πλαίσιο της διαδικασίας του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, να αποφαίνεται επί της συμφωνίας ή του συμβατού εθνικών διατάξεων με το δίκαιο της Ένωσης. Πάντως, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να παράσχει στο εθνικό δικαστήριο όλα τα σχετικά με το δίκαιο της Ένωσης ερμηνευτικά στοιχεία που θα του δώσουν τη δυνατότητα να εκτιμήσει τη συμφωνία ή το συμβατό του εθνικού δικαίου με το δίκαιο της Ένωσης, προκειμένου να αποφανθεί στην υπόθεση της οποίας έχει επιληφθεί (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση της 31ης Ιανουαρίου 2008, Centro Europa 7, C-380/05, EU:C:2008:59, σκέψεις 49 και 50 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, και διάταξη της 3ης Ιουλίου 2014, Talasca, C-19/14, EU:C:2014:2049, σκέψη 16 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

36 Επομένως, στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο πρέπει να περιοριστεί στην εξέταση των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης, παρέχοντας ερμηνεία χρήσιμη για το αιτούν δικαστήριο, στο οποίο εναπόκειται να εκτιμήσει τη συμφωνία και το συμβατό των εθνικών διατάξεων και πράξεων με το δίκαιο της Ένωσης, ώστε να αποφανθεί επί της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιόν του (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση της 31ης Ιανουαρίου 2008, Centro Europa 7, C-380/05, EU:C:2008:59, σκέψη 51).

37 Δεδομένου ότι στο πρώτο, στο δεύτερο, στο πέμπτο και στο έκτο ερώτημα γίνεται μνεία κανόνων του δικαίου της Ένωσης, των οποίων η ερμηνεία μπορεί να είναι χρήσιμη για το αιτούν δικαστήριο, τα ερωτήματα αυτά είναι παραδεκτά.

38 Κατά δεύτερον, η Ιταλική Κυβέρνηση και η Elettronica αμφισβητούν το παραδεκτό, αντιστοίχως, του τρίτου, του τέταρτου καθώς και του έκτου ερωτήματος και του δεύτερου, του τρίτου και του τέταρτου ερωτήματος, λόγω ελλιπούς εκθέσεως του πραγματικού και νομικού πλαισίου της υποθέσεως της κύριας δίκης. Η Ιταλική Κυβέρνηση προσθέτει, κατ' ουσίαν, ότι το αιτούν δικαστήριο παρέλειψε να εκθέσει για ποιους λόγους οι διατάξεις των οποίων ζητεί την ερμηνεία είναι κρίσιμες για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης.

39 Υπενθυμίζεται συναφώς ότι, στο πλαίσιο της συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων που καθιερώνει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, προϋπόθεση για να παρασχεθεί χρήσιμη ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης είναι να έχει τηρήσει αυστηρά το εθνικό δικαστήριο τις σχετικές με το περιεχόμενο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως απαιτήσεις που προβλέπονται ρητώς στο άρθρο 94 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, διάταξη την οποία οφείλει να γνωρίζει το

αιτούν δικαστήριο (βλ., υπ' αυτή την έννοια, αποφάσεις της 5ης Ιουλίου 2016, Ognyanov, C-614/14, EU:C:2016:514, σκέψεις 18 και 19 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, και της 27ης Οκτωβρίου 2016, Audace κ.λπ., C-114/15, EU:C:2016:813, σκέψη 35).

40 Ειδικότερα, πρώτον, είναι απολύτως αναγκαίο, όπως ορίζει το άρθρο 94, στοιχείο γ', του Κανονισμού Διαδικασίας, η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως να εκθέτει τους λόγους που οδήγησαν το αιτούν δικαστήριο να υποβάλει ερωτήματα ως προς την ερμηνεία ή το κύρος συγκεκριμένων διατάξεων του δικαίου της Ένωσης, καθώς και τη σχέση που το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι υφίσταται μεταξύ των διατάξεων αυτών και της εφαρμοστέας στην κύρια δίκη εθνικής νομοθεσίας.

41 Εν προκειμένω, επισημαίνεται ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως ουδόλως διευκρινίζει για ποιο λόγο τα άρθρα 56 και 258 ΣΛΕΕ είναι κρίσιμα για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης.

42 Αφενός, όσον αφορά το άρθρο 56 ΣΛΕΕ, από τα στοιχεία που έχουν παρασχεθεί στο Δικαστήριο προκύπτει ότι όλα τα στοιχεία της διαφοράς της κύριας δίκης περιορίζονται στο εσωτερικό του ιταλικού κράτους. Το άρθρο 56 ΣΛΕΕ, όμως, δεν τυγχάνει εφαρμογής σε μια τέτοια περίπτωση (βλ. υπ' αυτή την έννοια, απόφαση της 15ης Νοεμβρίου 2016, Ullens de Schooten, C-268/15, EU:C:2016:874, σκέψη 47 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

43 Αφετέρου, όσον αφορά το άρθρο 258 ΣΛΕΕ, αρκεί η διευκρίνιση ότι, όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 36 των προτάσεών της, πρόκειται απλώς για δικονομική διάταξη η οποία είναι εφαρμοστέα επί των διαδικασιών λόγω παραβάσεως τις οποίες κινεί η Επιτροπή και των οποίων επιλαμβάνεται το Δικαστήριο.

44 Επομένως, το τρίτο και το τέταρτο ερώτημα είναι απαράδεκτα, κατά το μέρος που έχουν ως αντικείμενο την ερμηνεία των άρθρων 56 και 258 ΣΛΕΕ.

45 Δεύτερον, είναι επίσης απολύτως αναγκαίο, όπως προβλέπει το άρθρο 94, στοιχείο α', του Κανονισμού Διαδικασίας, η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως να περιλαμβάνει, τουλάχιστον, έκθεση των πραγματικών στοιχείων επί των οποίων στηρίζονται τα υποβαλλόμενα ερωτήματα.

46 Εν προκειμένω, στη διαφορά της κύριας δίκης, το αιτούν δικαστήριο καλείται να αποφανθεί επί της νομότυπης διεξαγωγής της διαδικασίας επιλογής για την παραχώρηση ψηφιακών ραδιοσυχνοτήτων υπό το πρίσμα των διατάξεων του ΝΚΚΠ. Στο μέτρο κατά το οποίο η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως περιλαμβάνει τα στοιχεία που είναι αναγκαία για την κατανόηση των συνθηκών και των διαδικαστικών και ουσιαστικού δικαίου κανόνων που αφορούν τη συγκεκριμένη διαδικασία, το γενικό πλαίσιο των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως της κύριας δίκης εκτίθεται κατά τρόπο αρκούντως σαφή ώστε να παρέχεται στο Δικαστήριο η δυνατότητα να αποφανθεί επί των βασικών ζητημάτων που θίγουν τα ερωτήματα αυτά.

47 Εντούτοις, όπως παρατήρησε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 42 των προτάσεών της, σε ορισμένα ερωτήματα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο γίνεται αναφορά σε υποθετικές καταστάσεις που ουδόλως τεκμηριώνονται ούτε εξηγούνται στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως και επί των οποίων το Δικαστήριο δεν δύναται, ως εκ τούτου, να αποφανθεί. Η διαπίστωση αυτή ισχύει για το τρίτο ερώτημα στο οποίο γίνεται λόγος για «προϋποθέσεις και υποχρεώσεις που δεν απαιτούνταν προηγουμένως από τους ήδη δραστηριοποιούμενους στην αγορά οικονομικούς φορείς (incumbents)», και για το τέταρτο ερώτημα στο οποίο γίνεται λόγος για «κατανομή των συχνοτήτων στη ζώνη VHF-III με συνέπεια να προκληθεί κίνδυνος αυξημένων παρεμβολών», καθώς και για τη διαπίστωση, που αποτελεί αντικείμενο του έκτου ερωτήματος, κατά την οποία το άρθρο 3 quinquies του νομοθετικού διατάγματος 16/2012 «βρίσκεται σε δυσαρμονία με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της αγοράς ραδιοτηλεοπτικών υπηρεσιών».

48 Από τα ανωτέρω έπεται ότι το τρίτο και το τέταρτο ερώτημα είναι απαράδεκτα κατά το μέτρο που προσδιορίζεται στις σκέψεις 44 και 47 της παρούσας αποφάσεως. Το έκτο ερώτημα είναι απαράδεκτο στο σύνολό του.

Επί της ουσίας

Επί του πρώτου ερωτήματος

49 Με το πρώτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν οι διατάξεις της οδηγίας-πλαισίου έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται στην ακύρωση, από τον εθνικό νομοθέτη, εν εξελίξει διαδικασίας επιλογής για την παραχώρηση ραδιοσυχνοτήτων η οποία προκηρύχθηκε από την αρμόδια ΕΡΑ σε πλαίσιο όπως αυτό της υποθέσεως της κύριας δίκης, πλην όμως ανεστάλη με υπουργική απόφαση.

50 Υπενθυμίζεται συναφώς, πρώτον, ότι, κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας-πλαισίου, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε καθένα από τα καθήκοντα που ανατίθενται στις ΕΡΑ βάσει της οδηγίας αυτής και των ειδικών οδηγιών, να ασκείται από αρμόδιο φορέα. Εξάλλου, κατά το άρθρο 3, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας-πλαισίου, σε συνδυασμό με την αιτιολογική σκέψη 11 της ίδιας οδηγίας, τα κράτη μέλη οφείλουν να διασφαλίζουν την ανεξαρτησία των ΕΡΑ, ώστε αυτές να μπορούν να ασκούν τις εξουσίες τους με αμεροληψία, διαφάνεια και εγκαίρως (βλ. υπ' αυτή την έννοια, αποφάσεις της 3ης Δεκεμβρίου 2009, Επιτροπή κατά Γερμανίας, C-424/07, EU:C:2009:749, σκέψη 54· της 17ης Σεπτεμβρίου 2015, KPN, C-85/14, EU:C:2015:610, σκέψη 54, καθώς και της 19ης Οκτωβρίου 2016, Ormaetxea Garai και Lorenzo Almendros, C-424/15, EU:C:2016:780, σκέψη 33).

51 Μολονότι το άρθρο 3 της οδηγίας-πλαισίου, όπως ίσχυε αρχικώς, αποσκοπούσε κατά βάση, σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 11 της εν λόγω οδηγίας, στη διασφάλιση της ανεξαρτησίας και της αμεροληψίας των ΕΡΑ, διά του διαχωρισμού των κανονιστικών και των εκτελεστικών αρμοδιοτήτων, εντούτοις, ο νομοθέτης της Ένωσης, με την οδηγία 2009/140 και όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 13 της οδηγίας αυτής, θέλησε να ενισχύσει την ανεξαρτησία των ΕΡΑ, ώστε να εξασφαλιστεί αποτελεσματικότερη εφαρμογή του νομικού πλαισίου και να αυξηθεί το κύρος τους και η προβλεψιμότητα των αποφάσεών τους (αποφάσεις της 28ης Ιουλίου 2016, Autorità per le Garanzie nelle Comunicazioni, C-240/15, EU:C:2016:608, σκέψεις 32 και 34, καθώς και της 19ης Οκτωβρίου 2016, Ormaetxea Garai και Lorenzo Almendros, C-424/15, EU:C:2016:780, σκέψη 45).

52 Κατά την αιτιολογική σκέψη 13 της οδηγίας 2009/140, πρέπει, για τον σκοπό αυτό, να υπάρξει ρητή πρόβλεψη στην εθνική νομοθεσία που να εξασφαλίζει ότι, κατά την άσκηση των καθηκόντων της, μια ΕΡΑ υπεύθυνη για την ex ante ρύθμιση της αγοράς ή για την επίλυση των διαφορών μεταξύ επιχειρήσεων προστατεύεται έναντι εξωτερικών παρεμβάσεων ή πολιτικών πιέσεων που ενδέχεται να θέσουν σε κίνδυνο την εκ μέρους της ανεξάρτητη εκτίμηση των ζητημάτων των οποίων επιλαμβάνεται.

53 Ο σκοπός αυτός της ενισχύσεως της ανεξαρτησίας και της αμεροληψίας των ΕΡΑ αποτυπώνεται στο άρθρο 3, παράγραφος 3α, της οδηγίας-πλαισίου (απόφαση της 19ης Οκτωβρίου 2016, Ormaetxea Garai και Lorenzo Almendros, C-424/15, EU:C:2016:780, σκέψη 47). Κατά το πρώτο εδάφιο της διατάξεως αυτής, υπό την επιφύλαξη των προβλεπόμενων στις παραγράφους 4 και 5 του ίδιου άρθρου περιπτώσεων διαβουλεύσεως και συνεργασίας με άλλες εθνικές αρχές, οι ΕΡΑ που είναι υπεύθυνες για την ex ante ρύθμιση της αγοράς ή για την επίλυση διαφορών μεταξύ επιχειρήσεων ενεργούν ανεξάρτητα και δεν ζητούν ούτε λαμβάνουν οδηγίες από κανέναν άλλον φορέα σε σχέση με την εκτέλεση των καθηκόντων που τους έχουν ανατεθεί. Η διάταξη αυτή προβλέπει παρά ταύτα τη

δυνατότητα ασκήσεως εποπτείας σύμφωνα τις διατάξεις του εσωτερικού συνταγματικού δικαίου και διευκρινίζει ότι η εξουσία αναστολής ή ακυρώσεως αποφάσεων των ΕΡΑ ανήκει αποκλειστικώς στα όργανα προσφυγής που συστήνονται βάσει του άρθρου 4 της οδηγίας-πλαισίου.

54 Δεύτερον, διευκρινίζεται ότι η οδηγία-πλαίσιο αναθέτει στις ΕΡΑ ειδικά κανονιστικά καθήκοντα τα οποία καθορίζονται στα άρθρα 8 έως 13 της οδηγίας αυτής. Κατά το άρθρο 9, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της εν λόγω οδηγίας, οι αρχές αυτές είναι αρμόδιες για την κατανομή του ραδιοφάσματος που χρησιμοποιείται για υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών και για τη χορήγηση γενικών αδειών ή μεμονωμένων δικαιωμάτων χρήσεως ραδιοσυχνοτήτων.

55 Επομένως, η διοργάνωση διαδικασίας επιλογής για την παραχώρηση ψηφιακών ραδιοσυχνοτήτων, όπως είναι η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης διαδικασία «beauty contest», εμπίπτει στην άσκηση κανονιστικών καθηκόντων, κατά την έννοια της οδηγίας-πλαισίου, με τα οποία είναι επιφορτισμένη η ΕΡΑ.

56 Η ανεξαρτησία της αρχής αυτής θα διακυβευόταν αν επιτρεπόταν σε εξωτερικούς φορείς, όπως είναι στην υπόθεση της κύριας δίκης το Υπουργείο Οικονομικής Ανάπτυξης και ο Ιταλός νομοθέτης, να αναστείλουν ή ακόμη να ακυρώσουν, πλην των περιπτώσεων ασκήσεως εποπτείας ή προσφυγής που διαλαμβάνονται στο άρθρο 3, παράγραφος 3α, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας-πλαισίου, μια εν εξελίξει διαδικασία επιλογής για την παραχώρηση ραδιοσυχνοτήτων η οποία διεξάγεται υπό την ευθύνη της εν λόγω αρχής.

57 Από τα στοιχεία της δικογραφίας ενώπιον του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, στην υπόθεση της κύριας δίκης, ο Ιταλός νομοθέτης, μετά από αντίστοιχη ενέργεια του Υπουργείου Οικονομικής Ανάπτυξης, επενέβη σε εν εξελίξει διαδικασία επιλογής διεξαγόμενη υπό την ευθύνη της AGCOM και έθεσε τέλος σε αυτή. Όμως, δεν χωρεί αμφιβολία ότι, στην υπόθεση της κύριας δίκης, ο Ιταλός νομοθέτης και το Υπουργείο Οικονομικής Ανάπτυξης δεν ενήργησαν ως όργανα προσφυγής κατά την έννοια του άρθρου 4 της οδηγίας-πλαισίου, τα οποία, δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 3α, της εν λόγω οδηγίας, είναι αποκλειστικώς αρμόδια για την αναστολή ή για την ακύρωση αποφάσεων των ΕΡΑ. Επομένως, η επιταγή ανεξαρτησίας των ΕΡΑ αντιτίθεται σε τέτοιου είδους επεμβάσεις.

58 Κατόπιν των ανωτέρω εκτιμήσεων, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 3, παράγραφος 3α, της οδηγίας-πλαισίου έχει την έννοια ότι αντιτίθεται στην ακύρωση, από τον εθνικό νομοθέτη, εν εξελίξει διαδικασίας επιλογής για την παραχώρηση ραδιοσυχνοτήτων η οποία προκηρύχθηκε από την αρμόδια ΕΡΑ σε πλαίσιο όπως αυτό της υποθέσεως της κύριας δίκης, πλην όμως ανεστάλη με υπουργική απόφαση.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

59 Δεδομένου ότι το δεύτερο ερώτημα αφορά τις ίδιες πράξεις με το πρώτο ερώτημα και λαμβανομένης υπόψη της απαντήσεως που δόθηκε στο πρώτο ερώτημα, παρέλκει η απάντηση στο δεύτερο ερώτημα.

Επί του τρίτου και του τετάρτου ερωτήματος

60 Με το τρίτο και το τέταρτο ερώτημα, τα οποία επιβάλλεται να συνεξεταστούν, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 9 της οδηγίας-πλαισίου, τα άρθρα 3, 5 και 7 της οδηγίας για την αδειοδότηση, καθώς και τα άρθρα 2 και 4 της οδηγίας για τον ανταγωνισμό έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται στην αντικατάσταση δωρεάν διαδικασίας επιλογής για την παραχώρηση ραδιοσυχνοτήτων, η οποία διοργανώθηκε προς θεραπεία του παράνομου αποκλεισμού ορισμένων φορέων εκμεταλλεύσεως από την αγορά, με διαδικασία μέσω δημοπρασίας βάσει αναθεωρημένου προγράμματος κατανομής ραδιοσυχνοτήτων στο πλαίσιο του οποίου ο αριθμός τους μειώθηκε.

61 Υπενθυμίζεται προκαταρκτικώς ότι το άρθρο 8 της οδηγίας-πλαισίου αναθέτει στα κράτη μέλη το καθήκον να διασφαλίζουν ότι οι ΕΡΑ λαμβάνουν κάθε εύλογο μέτρο για την προαγωγή του ανταγωνισμού στο πλαίσιο της παροχής υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, μεριμνώντας ώστε να μην δημιουργείται στρέβλωση ή περιορισμός του ανταγωνισμού στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και αίροντας τα τελευταία εμπόδια στην παροχή των εν λόγω υπηρεσιών σε επίπεδο Ένωσης (αποφάσεις της 31ης Ιανουαρίου 2008, Centro Europa 7, C-380/05, EU:C:2008:59, σκέψη 81, της 3ης Δεκεμβρίου 2009, Επιτροπή κατά Γερμανίας, C-424/07, EU:C:2009:749, σκέψη 92, και της 7ης Νοεμβρίου 2013, UPC Nederland, C-518/11, EU:C:2013:709, σκέψη 50).

62 Κατά την παράγραφο 1 του άρθρου αυτού, οι ΕΡΑ, κατά την άσκηση των κανονιστικών καθηκόντων τους που ορίζονται στην οδηγία-πλαίσιο καθώς και, μεταξύ άλλων, στην οδηγία για την αδειοδότηση, οφείλουν να λαμβάνουν όλα τα εύλογα μέτρα για την επίτευξη των σκοπών που καθορίζονται στις παραγράφους 2 έως 4 του εν λόγω άρθρου, οι οποίοι συνίστανται στην προαγωγή του ανταγωνισμού στην παροχή δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, στη συμβολή στην ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς και στην προώθηση των συμφερόντων των πολιτών της Ένωσης (βλ., υπ' αυτή την έννοια, αποφάσεις της 19ης Ιουνίου 2014, TDC, C-556/12, EU:C:2014:2009, σκέψη 39, καθώς και της 15ης Σεπτεμβρίου 2016, Koninklijke KPN κ.λπ., C-28/15, EU:C:2016:692, σκέψη 46).

63 Δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 2, της οδηγίας για τον ανταγωνισμό, του άρθρου 5, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, και του άρθρου 7, παράγραφος 3, της οδηγίας για την αδειοδότηση καθώς και του άρθρου 9, παράγραφος 1, της οδηγίας-πλαισίου, η χορήγηση δικαιωμάτων χρήσεως των ραδιοσυχνοτήτων πρέπει να διενεργείται βάσει αντικειμενικών, διαφανών, αμερόληπτων και αναλογικών κριτηρίων. Το τελευταίο αυτό στοιχείο έχει την έννοια ότι τα εν λόγω κριτήρια πρέπει να είναι ικανά να διασφαλίσουν την υλοποίηση του επιδιωκόμενου με αυτά σκοπού και να μην υπερβαίνουν το αναγκαίο για την επίτευξη του σκοπού αυτού μέτρο (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση της 23ης Απριλίου 2015, Επιτροπή κατά Βουλγαρίας, C-376/13, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2015:266, σκέψεις 65 και 84).

64 Πρώτον, από τις διατάξεις αυτές προκύπτει ειδικότερα ότι ο δωρεάν χαρακτήρας της παραχωρήσεως των ραδιοσυχνοτήτων δεν εντάσσεται στις προβλεπόμενες από το ΝΚΚΠ αρχές βάσει των οποίων πρέπει να διεξάγονται οι διαδικασίες επιλογής.

65 Αντιθέτως, αφενός, παρατηρείται ότι, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 21 της οδηγίας-πλαισίου, από το άρθρο 7, παράγραφος 4, της οδηγίας για την αδειοδότηση καθώς και από την αιτιολογική σκέψη 23 της τελευταίας αυτής οδηγίας, οι διαδικασίες επιλογής για την παραχώρηση ραδιοσυχνοτήτων είναι δυνατόν να είναι ανταγωνιστικής ή συγκριτικής φύσεως. Επομένως, τα κράτη μέλη, ενεργώντας συμφώνως προς τους σκοπούς κα τις υποχρεώσεις που ορίζονται με την οδηγία-πλαίσιο και με τις ειδικές οδηγίες, διαθέτουν ελευθερία να επιλέξουν μεταξύ διαδικασιών ανταγωνιστικής ή συγκριτικής φύσεως, ανεξαρτήτως του δωρεάν ή μη χαρακτήρα τους. Αφετέρου, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, δεδομένης της ανάγκης να διασφαλιστεί η αποτελεσματική διαχείριση των ραδιοσυχνοτήτων και της σημαντικής κοινωνικής, πολιτιστικής και οικονομικής αξίας τους, την οποία τα κράτη μέλη οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη δυνάμει του άρθρου 9, παράγραφος 1, της οδηγίας-πλαισίου, καθώς και δεδομένου ότι το φάσμα των εν λόγω ραδιοσυχνοτήτων αποτελεί πόρο εν ανεπαρκεία, η μη δωρεάν παραχώρηση είναι δυνατόν να αποδειχτεί δικαιολογημένη.

66 Από τα ανωτέρω έπεται ότι οι διατάξεις του ΝΚΚΠ δεν αντιτίθενται στη διοργάνωση διαδικασίας μέσω δημοπρασίας για την παραχώρηση ραδιοσυχνοτήτων, υπό την προϋπόθεση πάντως ότι η εν λόγω διαδικασία στηρίζεται σε αντικειμενικά, διαφανή, αμερόληπτα και αναλογικά κριτήρια και συνάδει με τους σκοπούς που καθορίζονται στο άρθρο 8, παράγραφοι 2 έως 4, της οδηγίας-πλαισίου. Στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εκτιμήσει αν η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης διαδικασία επιλογής ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις αυτές. Το Δικαστήριο δύναται πάντως να παράσχει στο αιτούν δικαστήριο όλα τα σχετικά με το δίκαιο της Ένωσης ερμηνευτικά στοιχεία που μπορούν να του είναι χρήσιμα προς τον σκοπό αυτό.

67 Πρώτον, λαμβανομένων υπόψη του σκοπού προαγωγής του ανταγωνισμού κατά το άρθρο 8, παράγραφος 2, της οδηγίας-πλαισίου καθώς και των απαιτήσεων της αρχής της αναλογικότητας, το ποσό που πρέπει να καταβληθεί ώστε να δημιουργηθεί δικαίωμα συμμετοχής στη διαδικασία παραχωρήσεως ραδιοσυχνότητας πρέπει να καθορίζεται σε κατάλληλο επίπεδο που να απηχεί την αξία της χρήσεως των ραδιοσυχνοτήτων, πράγμα το οποίο απαιτεί τη συνεκτίμηση της υφιστάμενης οικονομικής και τεχνολογικής καταστάσεως καθώς και του βαθμού ανταγωνισμού που επικρατεί στη σχετική αγορά (βλ., κατ' αναλογία, αποφάσεις της 10ης Μαρτίου 2011, Telefónica Móviles España, C-85/10, EU:C:2011:141, σκέψεις 27 και 28, καθώς και της 21ης Μαρτίου 2013, Belgacom κ.λπ., C-375/11, EU:C:2013:185, σκέψεις 50 και 51).

68 Συναφώς, μολονότι η διοργάνωση διαδικασίας μέσω δημοπρασίας είναι δυνατόν να αποτελεί ενδεδειγμένη μέθοδο για τον προσδιορισμό της αξίας των ραδιοσυχνοτήτων (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση της 21ης Μαρτίου 2013, Belgacom κ.λπ., C-375/11, EU:C:2013:185, σκέψη 52), εντούτοις, θα πρέπει να ληφθεί μέριμνα ώστε το ύψος του ποσού εκκινήσεως για τη συμμετοχή στη δημοπρασία να μην έχει ως αποτέλεσμα να εμποδίζεται η είσοδος νέων φορέων εκμεταλλεύσεως στην αγορά (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση της 10ης Μαρτίου 2011, Telefónica Móviles España, C-85/10, EU:C:2011:141, σκέψη 30). Η τελευταία αυτή εκτίμηση ισχύει κατά μείζονα λόγο για τη μνημονευόμενη από το αιτούν δικαστήριο περίπτωση κατά την οποία σκοπός της παραχωρήσεως νέων ραδιοσυχνοτήτων είναι η θεραπεία του παράνομου αποκλεισμού φορέων εκμεταλλεύσεως από την αγορά.

69 Δεύτερον, όσον αφορά την απαίτηση να στηρίζεται η διαδικασία επιλογής σε αμερόληπτα κριτήρια που δεν συνεπάγονται διακρίσεις, υπενθυμίζεται ότι η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως επιβάλλει να μην επιφυλάσσεται διαφορετική μεταχείριση σε συγκρίσιμες περιπτώσεις ούτε η ίδια μεταχείριση σε ανόμοιες περιπτώσεις, εκτός αν μια τέτοια μεταχείριση δικαιολογείται αντικειμενικά (απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 2008, Arcelor Atlantique et Lorraine κ.λπ., C-127/07, EU:C:2008:728, σκέψη 23 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Η συγκρισιμότητα των περιπτώσεων πρέπει να εκτιμάται, μεταξύ άλλων, υπό το πρίσμα του αντικειμένου και του σκοπού της πράξεως που εισάγει τη σχετική διάκριση. Επιπλέον, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι αρχές και οι σκοποί του τομέα στον οποίο εμπίπτει η πράξη αυτή (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 2008, Arcelor Atlantique et Lorraine κ.λπ., C-127/07, EU:C:2008:728, σκέψη 26 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

70 Εν προκειμένω, αφενός, επισημαίνεται ότι, όπως παρατηρήθηκε ενώπιον του Δικαστηρίου, ορισμένες ψηφιακές ραδιοσυχνότητες παραχωρήθηκαν δωρεάν σε ήδη δραστηριοποιούμενους στην αγορά φορείς εκμεταλλεύσεως προκειμένου, κατά περίπτωση, να διασφαλιστεί η συνέχεια του τηλεοπτικού προγράμματος ή να αξιοποιηθούν οι επενδύσεις που πραγματοποίησαν οι φορείς αυτοί στην ψηφιακή τεχνολογία, ενώ οι προερχόμενες από το ψηφιακό μέρισμα ραδιοσυχνότητες, οι οποίες προορίζονταν κυρίως για τους νεοεισερχόμενους ή για τους μικρού μεγέθους φορείς εκμεταλλεύσεως, αποτέλεσαν αντικείμενο διαδικασίας επιλογής μέσω δημοπρασίας. Εντούτοις, όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 87 των προτάσεών της, λαμβανομένων υπόψη των προβαλλομένων σκοπών, οι δύο αυτές κατηγορίες φορέων εκμεταλλεύσεως δεν τελούν καταρχήν σε συγκρίσιμη κατάσταση, οπότε τυχόν διαφορετική μεταχείρισή τους δεν αντιβαίνει στην αρχή της ίσης μεταχειρίσεως.

71 Αφετέρου, διευκρινίζεται ότι η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως δεν αντιτίθεται ούτε στη δυνατότητα κράτους μέλους, το οποίο σε προγενέστερο χρόνο προέβη σε δωρεάν παραχώρηση των αναλογικών ραδιοσυχνοτήτων, να διενεργήσει διαδικασία επιλογής μέσω δημοπρασίας για την παραχώρηση νέων ψηφιακών ραδιοσυχνοτήτων. Πράγματι, λόγω των διαφορών τεχνολογικής φύσεως μεταξύ, αφενός, των αναλογικών ραδιοσυχνοτήτων και, αφετέρου, των ψηφιακών ραδιοσυχνοτήτων, η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως δεν επιβάλλει πανομοιότυπη μεταχείριση ως προς την παραχώρηση των συχνοτήτων αυτών.

72 Δεύτερον, επισημαίνεται ότι, όταν η χορήγηση δικαιωμάτων χρήσεως ραδιοσυχνοτήτων είναι περιορισμένη, το άρθρο 7, παράγραφος 3, της οδηγίας για την αδειοδότηση προβλέπει ότι τα κράτη μέλη χορηγούν τα δικαιώματα αυτά βάσει αντικειμενικών, διαφανών, αμερόληπτων και αναλογικών

κριτηρίων. Τα κριτήρια αυτά πρέπει επιπλέον να λαμβάνουν δεόντως υπόψη την επίτευξη των σκοπών του άρθρου 8 της οδηγίας-πλαισίου καθώς και τις απαιτήσεις του άρθρου 9 της ίδιας οδηγίας. Όπως συναφώς προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 11 της οδηγίας για την αδειοδότηση, τα δικαιώματα χρήσεως δεν θα πρέπει να περιορίζονται, εκτός εάν αυτό είναι αναπόφευκτο λόγω της ανεπάρκειας ραδιοσυχνοτήτων και της ανάγκης εξασφαλίσεως της αποδοτικής χρήσεώς τους.

73 Επομένως, οι διατάξεις του ΝΚΚΠ επιτρέπουν καταρχήν τον περιορισμό, λόγω της ανεπάρκειας των ραδιοσυχνοτήτων και προς εξασφάλιση της αποδοτικής χρήσεώς τους, του αριθμού των προς χορήγηση δικαιωμάτων χρήσεως ραδιοσυχνοτήτων. Εντούτοις, οι διατάξεις αυτές εξαρτούν τον περιορισμό αυτό από την προϋπόθεση να είναι αναγκαίος και μη δυσανάλογος, να μην αντιβαίνει στους σκοπούς που καθορίζονται με το άρθρο 8 της οδηγίας-πλαισίου, μεταξύ των οποίων η προαγωγή του ανταγωνισμού στην παροχή δικτύων, και η χορήγηση των δικαιωμάτων χρήσεως να στηρίζεται σε αντικειμενικά, διαφανή, αμερόληπτα και αναλογικά κριτήρια.

74 Εν προκειμένω, υπό την επιφύλαξη του ελέγχου στον οποίο θα προβεί το αιτούν δικαστήριο, επισημαίνεται ότι, όπως προκύπτει από τα στοιχεία της δικογραφίας ενώπιον του Δικαστηρίου, ο περιορισμός του αριθμού των διαθέσιμων ραδιοσυχνοτήτων που προέρχονται από το ψηφιακό μέρισμα καθορίστηκε κατόπιν διαβουλεύσεων στο πλαίσιο της Διεθνούς Ενώσεως Τηλεπικοινωνιών και λαμβανομένου υπόψη του κινδύνου επιβλαβών παρεμβολών.

75 Όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 95 των προτάσεών της, εκτιμήσεις αυτού του είδους είναι καταρχήν δυνατόν να δικαιολογούν τον περιορισμό του αριθμού των διαθέσιμων ραδιοσυχνοτήτων, τηρουμένων των προϋποθέσεων που υπομνήσθηκαν στη σκέψη 73 της παρούσας αποφάσεως.

76 Εντούτοις, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εκτιμήσει αν, όπως υποστήριξαν ορισμένοι μετέχοντες στη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου, οι φορείς εκμεταλλεύσεως που δραστηριοποιούνταν ήδη στην αγορά της αναλογικής τηλεοράσεως έτυχαν ευνοϊκής μεταχειρίσεως στο πλαίσιο της ψηφιακής μεταβάσεως, λόγω της παραχωρήσεως μεγαλύτερου αριθμού ραδιοσυχνοτήτων από εκείνον που θα ήταν αναγκαίος για τη διασφάλιση της συνέχειας των προγραμμάτων τους, και αν ο περιορισμός του αριθμού των ραδιοσυχνοτήτων είχε επιπτώσεις στις ραδιοσυχνότητες που διατέθηκαν σε νεοεισερχόμενους φορείς εκμεταλλεύσεως.

77 Κατόπιν των ανωτέρω εκτιμήσεων, στο τρίτο και στο τέταρτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 9 της οδηγίας-πλαισίου, τα άρθρα 3, 5 και 7 της οδηγίας για την αδειοδότηση καθώς και τα άρθρα 2 και 4 της οδηγίας για τον ανταγωνισμό έχουν την έννοια ότι δεν αντιτίθενται στην αντικατάσταση δωρεάν διαδικασίας επιλογής για την παραχώρηση ραδιοσυχνοτήτων, η οποία διοργανώθηκε προς θεραπεία του παράνομου αποκλεισμού ορισμένων φορέων εκμεταλλεύσεως από την αγορά, με διαδικασία επιλογής μέσω δημοπρασίας, βάσει αναθεωρημένου προγράμματος κατανομής ραδιοσυχνοτήτων στο πλαίσιο του οποίου ο αριθμός τους μειώθηκε, υπό την προϋπόθεση η νέα διαδικασία επιλογής να στηρίζεται σε αντικειμενικά, διαφανή, αμερόληπτα και αναλογικά κριτήρια και να συνάδει προς τους σκοπούς που καθορίζονται με το άρθρο 8, παράγραφοι 2 έως 4, της οδηγίας-πλαισίου. Στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να ελέγξει, βάσει όλων των κρίσιμων στοιχείων, αν οι όροι που έχουν καθοριστεί στο πλαίσιο της διαδικασίας επιλογής μέσω δημοπρασίας μπορούν να καταστήσουν δυνατή την πραγματική είσοδο νέων φορέων εκμεταλλεύσεως στην αγορά της ψηφιακής τηλεοράσεως, χωρίς να ευνοούν αδικαιολόγητα τους φορείς εκμεταλλεύσεως που δραστηριοποιούνταν ήδη στην αγορά της αναλογικής ή της ψηφιακής τηλεοράσεως.

Επί του πέμπτου ερωτήματος

78 Με το πέμπτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν η αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης έχει την έννοια ότι αντιτίθεται στην ακύρωση διαδικασίας επιλογής για την παραχώρηση ραδιοσυχνοτήτων με την αιτιολογία και μόνον ότι δεκτοί

στη διαδικασία αυτή έγιναν φορείς εκμεταλλεύσεως, όπως οι προσφεύγουσες της κύριας δίκης, στους οποίους, ελλείψει άλλων υποψηφίων, θα χορηγούνταν δικαιώματα χρήσεως ραδιοσυχνοτήτων επίγειας ψηφιακής ραδιοφωνικής ή τηλεοπτικής εκπομπής, αν η εν λόγω διαδικασία δεν είχε ακυρωθεί.

79 Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης εντάσσεται στις θεμελιώδεις αρχές της Ένωσης (απόφαση της 14ης Μαρτίου 2013, Agrargenossenschaft Neuzelle, C-545/11, EU:C:2013:169, σκέψη 23 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία) και πρέπει να τηρείται από τα θεσμικά όργανα της Ένωσης, αλλά και από τα κράτη μέλη στο πλαίσιο της ασκήσεως των εξουσιών που τους απονέμουν οι οδηγίες της Ένωσης (απόφαση της 9ης Ιουλίου 2015, Salomie και Oltean, C-183/14, EU:C:2015:454, σκέψη 30 καθώς και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

80 Δικαίωμα επικλήσεως της αρχής αυτής έχουν όλοι οι πολίτες στους οποίους μια διοικητική αρχή έχει δημιουργήσει βάσιμες προσδοκίες, παρέχοντάς τους συγκεκριμένες διαβεβαιώσεις (απόφαση της 9ης Ιουλίου 2015, Salomie και Oltean, C-183/14, EU:C:2015:454, σκέψη 44 καθώς και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Διαβεβαιώσεις ικανές να δημιουργήσουν τέτοιες προσδοκίες αποτελούν οι ακριβείς, απαλλαγμένες αιρέσεων και συγκλίνουσες πληροφορίες που προέρχονται από έγκριτες και αξιόπιστες πηγές, όποια και αν είναι η μορφή υπό την οποία γνωστοποιούνται (απόφαση της 17ης Μαρτίου 2011, AJD Tuna, C-221/09, EU:C:2011:153, σκέψη 72 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

81 Εν προκειμένω, από τα στοιχεία της δικογραφίας ενώπιον του Δικαστηρίου προκύπτει ότι οι προσφεύγουσες της κύριας δίκης μετείχαν στη διαδικασία «beauty contest». Οι προσφεύγουσες αυτές υποστηρίζουν ότι, ως μόνες υποψήφιες για ορισμένους πολυπλέκτες, επρόκειτο να λάβουν εκάστη τουλάχιστον από ένα πολυπλέκτη. Εντούτοις, δεν αμφισβητείται ότι, στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής, δεν τους παραχωρήθηκε καμία ραδιοσυχνότητα. Υπό την επιφύλαξη της εξακριβώσεως στην οποία θα προβεί το αιτούν δικαστήριο, επισημαίνεται επίσης ότι ούτε από τα στοιχεία της δικογραφίας προκύπτει ότι παρασχέθηκαν στις προσφεύγουσες της κύριας δίκης συγκεκριμένες και απαλλαγμένες αιρέσεων διαβεβαιώσεις όσον αφορά τη μελλοντική παραχώρηση των επίμαχων πολυπλεκτών.

82 Επομένως, ελλείψει οποιασδήποτε συγκεκριμένης διαβεβαιώσεως εκ μέρους έγκριτης και αξιόπιστης πηγής, το γεγονός και μόνον ότι ορισμένος φορέας εκμεταλλεύσεως έγινε δεκτός σε διαδικασία επιλογής για την παραχώρηση ψηφιακών ραδιοσυχνοτήτων, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης διαδικασία «beauty contest», δεν είναι ικανό να του δημιουργήσει δικαιολογημένη εμπιστοσύνη. Η διαπίστωση αυτή ισχύει ακόμη και στην περίπτωση που ο εν λόγω φορέας εκμεταλλεύσεως μετέχει στη διαδικασία ως μόνος υποψήφιος για την παραχώρηση πολυπλέκτη.

83 Κατόπιν των ανωτέρω εκτιμήσεων, στο πέμπτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται στην ακύρωση διαδικασίας επιλογής για την παραχώρηση ραδιοσυχνοτήτων με την αιτιολογία και μόνον ότι δεκτοί στη διαδικασία αυτή έγιναν φορείς εκμεταλλεύσεως, όπως οι προσφεύγουσες της κύριας δίκης, στους οποίους, ελλείψει άλλων υποψηφίων, θα χορηγούνταν δικαιώματα χρήσεως ραδιοσυχνοτήτων επίγειας ψηφιακής ραδιοφωνικής ή τηλεοπτικής εκπομπής, αν η εν λόγω διαδικασία δεν είχε ακυρωθεί.

Επί των δικαστικών εξόδων

84 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφαίνεται:

1) **Το άρθρο 3, παράγραφος 3α, της οδηγίας 2002/21/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, σχετικά με κοινό κανονιστικό πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία-πλαίσιο), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2009/140/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2009, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται στην ακύρωση, από τον εθνικό νομοθέτη, εν εξελίξει διαδικασίας επιλογής για την παραχώρηση ραδιοσυχνοτήτων η οποία προκηρύχθηκε από την αρμόδια εθνική ρυθμιστική αρχή σε πλαίσιο όπως αυτό της υποθέσεως της κύριας δίκης, πλην όμως ανεστάλη με υπουργική απόφαση.**

2) **Το άρθρο 9 της οδηγίας 2002/21, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2009/140, τα άρθρα 3, 5 και 7 της οδηγίας 2002/20/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, για την αδειοδότηση δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία για την αδειοδότηση), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2009/140, καθώς και τα άρθρα 2 και 4 της οδηγίας 2002/77/ΕΚ της Επιτροπής, της 16ης Σεπτεμβρίου 2002, σχετικά με τον ανταγωνισμό στις αγορές δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, έχουν την έννοια ότι δεν αντιτίθενται στην αντικατάσταση δωρεάν διαδικασίας επιλογής για την παραχώρηση ραδιοσυχνοτήτων, η οποία διοργανώθηκε προς θεραπεία του παράνομου αποκλεισμού ορισμένων φορέων εκμεταλλεύσεως από την αγορά, με διαδικασία επιλογής μέσω δημοπρασίας, βάσει αναθεωρημένου προγράμματος κατανομής ραδιοσυχνοτήτων στο πλαίσιο του οποίου ο αριθμός τους μειώθηκε, υπό την προϋπόθεση η νέα διαδικασία επιλογής να στηρίζεται σε αντικειμενικά, διαφανή, αμερόληπτα και αναλογικά κριτήρια και να συνάδει προς τους σκοπούς που καθορίζονται με το άρθρο 8, παράγραφοι 2 έως 4, της οδηγίας 2002/21, όπως τροποποιήθηκε. Στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να ελέγξει, βάσει όλων των κρίσιμων στοιχείων, αν οι όροι που έχουν καθοριστεί στο πλαίσιο της διαδικασίας επιλογής μέσω δημοπρασίας μπορούν να καταστήσουν δυνατή την πραγματική είσοδο νέων φορέων εκμεταλλεύσεως στην αγορά της ψηφιακής τηλεοράσεως, χωρίς να ευνοούν αδικαιολόγητα τους φορείς εκμεταλλεύσεως που δραστηριοποιούνταν ήδη στην αγορά της αναλογικής ή της ψηφιακής τηλεοράσεως.**

3) **Η αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται στην ακύρωση διαδικασίας επιλογής για την παραχώρηση ραδιοσυχνοτήτων με την αιτιολογία και μόνον ότι δεκτοί στη διαδικασία αυτή έγιναν φορείς εκμεταλλεύσεως, όπως οι προσφεύγουσες της κύριας δίκης, στους οποίους, ελλείψει άλλων υποψηφίων, θα χορηγούνταν δικαιώματα χρήσεως ραδιοσυχνοτήτων επίγειας ψηφιακής ραδιοφωνικής ή τηλεοπτικής εκπομπής, αν η εν λόγω διαδικασία δεν είχε ακυρωθεί.**

(υπογραφές)

i — Στο σημείο 2 του διατακτικού του παρόντος κειμένου έγινε τροποποίηση γλωσσικής φύσεως μετά την ανάρτησή του στην ψηφιακή Συλλογή Νομολογίας.